

Perustuslakivaliokunnalle

LAUSUNTOPYYNTÖ

Hallituksen esitys laiksi rikoslain 2 c luvun 5 §:n ja henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta (HE 64/2024 vp)

Lakivaliokunnassa on valmistelevasti käsiteltävänä hallituksen esitys 64/2024 vp, jonka mukaan ehdonalaista vapauttamista koskevaa sääntelyä ankaroitettaisiin. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sääntelyä, joka koskee eräiden Rikosseuraamuslaitoksen virkamiesten oikeutta käsitellä tuomittuja koskevia henkilötietoja. Esitys on parhaillaan myös perustuslakivaliokunnan arvioitavana.

Lakivaliokunnan käsittelyn aikana saaman selvityksen mukaan hallituksen esityksen antamisen jälkeen on tullut esiin tarve säännellä myös tietojen luovuttamista tuomioistuimelle (*tuomioistuimen tiedonsaantioikeus*). Asiassa on ehdotettu, että Rikosseuraamuslaitokselle säädettäisiin oikeus luovuttaa henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain (1301/2021) 33 §:ssä tarkoitettuun hakemistoon siirrettyjä tietoja tuomioistuimelle siltä osin kuin se on vireillä olevassa asiassa välttämätöntä vangitsemisen tai vangittuna pitämisen edellytyksiä harkittaessa. Kysymys olisi teknisluonteisesta sääntelystä, joka on tarpeen uudistuksen täytäntöönpanemiseksi.

Asiassa on esitetty, että eduskuntakäsittelyssä lisättäisiin mainitun lain 19 §:ään uusi 2 momentti, jossa asiasta säädettäisiin seuraavasti:

19 §. *Tietojen luovuttaminen toiselle rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitetulle toimivaltaiselle viranomaiselle.*

Rikosseuraamuslaitos saa salassapitosäännösten estämättä pyynnöstä ja myös oma-aloitteisesti luovuttaa 5 §:n 1 ja 2 momentissa, 6 §:ssä, 7 §:n 2 momentissa ja 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuja henkilötietoja poliisille, Tullille, Rajavartiolaitokselle, puolustusvoimille, syyttäjälle, tuomioistuimelle, Oikeusrekisterikeskukselle ja muulle rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitetulle toimivaltaiselle viranomaiselle siltä osin kuin se on välttämätöntä mainitun lain 1 §:ssä tarkoitettua viranomaisen laissa säädettyä tehtävää varten.

Rikosseuraamuslaitos saa salassapitosäännösten estämättä pyynnöstä ja myös oma-aloitteisesti luovuttaa 33 §:ssä tarkoitettuun hakemistoon siirrettyjä 6 §:n 1 – 4 kohdassa tarkoitettuja tietoja tuomioistuimelle siltä osin kuin se on vireillä olevassa asiassa välttämätöntä vangitsemisen tai vangittuna pitämisen edellytyksiä harkittaessa.

Ehdotuksen perustelut

Pakkokeinolain (806/2011) vangitsemista koskevassa sääntelyssä säädetään muun muassa tuomitun vangitsemisen edellytyksistä (12 §) ja kohtuuttoman vangitsemisen kiellosta (13 §). Tuomioistuimen harkitessa vangitsemisen tai vangittuna pitämisen edellytyksiä merkitystä on myös ehdonalaisen vapautumisen ajankohdalla. Pakkokeinolain perustelujen (HE 222/2010 vp, s. 250) mukaan vangitsemisen kohtuuttomuutta arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota muun ohessa tutkintavankeudesta johtuneen vapaudenmenetyksen kestoon ja ehdonalaiseen vapauteen pääsemisen ajankohtaan. Harkittaessa ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitun määräämistä vangittavaksi tai hänen pitämistään edelleen vangittuna tuomioistuimen on arvioitava, muodostuuko rikoksesta tuomitulle jo aiheutunut vapaudenmenetyksen kesto kohtuuttomaksi suhteessa tuomittavan tai jo tuomitusta rangaistuksesta odotettavissa olevan vapaudenmenetyksen kestoon. Tätä kysymystä tarkasteltaessa on otettava huomioon myös ehdonalaista vapauttamista koskeva sääntely. (KKO 2023:37, kohta 10).

Vangitsemisasiaa käsitellessään tuomioistuin arvioi ehdonalaisen vapautumisen ajankohtaa lähtökohtaisesti rikosrekisteriotteesta, josta ilmenee mahdollisen aiemman vankeusrangaistuksen täytäntöönpano-aika. Tämän perusteella tuomioistuimelle selviää myös ehdonalaiseen vapauttamiseen sovellettava määräosa ja odotettavissa oleva vapaudenmenetyksiaika. Jatkossa näin ei olisi tilanteessa, jossa henkilön aiemman vankeusrangaistuksen suorittamisesta olisi ehtinyt kulua niin kauan, ettei tieto rangaistuksen täytäntöönpanosta enää näkyisi rikosrekisteriotteelta. Tällaisissa tilanteissa henkilön mahdollinen aiempi vankeusrangaistuksen suorittaminen olisi mahdollista selvittää ainoastaan Rikosseuraamuslaitoksen hakemistossa olevien tietojen avulla, jos tiedot olisivat ehtineet poistua myös Rikosseuraamuslaitoksen rikosseuraamusrekisteristä. Tämän vuoksi olisi tarpeen säätää vangitsemisasiassa välttämättömien, hakemistoon siirrettyjen tietojen luovuttamisesta Rikosseuraamuslaitokselta tuomioistuimelle. Tarve kysyä tietoja Rikosseuraamuslaitokselta syntyisi vain siinä tapauksessa, että rikosrekisteriotteella ei näy tietoja aiemman vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta, mikä loisi oletettaman henkilön niin sanotusta ensikertalaisuudesta ja henkilö pitäisi siitä syystä vapauttaa, ellei Rikosseuraamuslaitoksen hakemistosta mahdollisesti löytyvä tieto aiemman vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta johtaisi kyseisen tapauksen olosuhteissa toiseen lopputulokseen. Rikosseuraamuslaitoksen hakemistossa mahdollisesti oleva tieto henkilön aiemman vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta, ja siten ankaramman ehdonalaisen vapauttamisen määräosan soveltumisesta, voisi siten olla tietyissä tilanteissa ratkaiseva vangittuna pitämistä tukeva seikka.

Käytäntönä tällä hetkellä on, että Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanosta vastaavat virkamiehet, joiden virkatehtäviin kuuluu rangaistusajan laskeminen,

tarkastavat vailla lainvoimaa olevien käräjäoikeuksien tuomioiden vankeusrangaistuksen määröiden mahdollisen suoritetuksi tulemisen. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehet välittävät tarvittaessa muutoksenhakutuomioistuimelle tiedon siitä, että kyseisen tutkintavangin kohdalla laissa säädetty ehdonalaisten vapauttamisen määröat olisivat tulossa suoritetuksi ennen muutoksenhakutuomioistuimen tuomion antamista ja vapaudenmenetysaika tutkintavankina muodostumassa pidemmäksi, kuin mitä odotettavissa olevan vankeusrangaistuksen täytäntöönpano merkitsisi kyseiselle henkilölle.

Olisikin perusteltua säätää siitä, että Rikosseuraamuslaitos voisi luovuttaa kyseisiä hakemistossa olevia tietoja myös oma-aloitteisesti, kuten on mahdollista rikosseuraamusrekisterissä edelleen olevien tietojen osalta. Tarve hakemistossa olevien tietojen tarkastamiseen ja luovuttamiseen voisi syntyä silloin, kun odotettavissa oleva vankeusrangaistus on muutaman vuoden pituinen, vangitun aiemmasta vankeuden täytäntöönpanosta ei ole tietoa rikosseuraamusrekisterissä ja vangitun iän puolesta olisi mahdollista, että tiedot aiemmasta vankeusajasta on ehtinyt siirtyä rikosseuraamusrekisteristä hakemistoon.

Ehdotetussa säännöksessä tietojen luovuttaminen olisi rajattu henkilötietojen käsittelyn periaatteet huomioiden vain niihin välttämättömiin tietoihin, joita tuomioistuin tarvitsee harkitessaan vangitsemisen tai vangittuna pitämisen edellytyksiä. Säännöksessä olisi tämän vuoksi rajoitettu tietojen luovuttaminen ainoastaan 6 §:n 1 – 4 kohdassa tarkoitettuihin tietoihin. Tämä vastaisi niitä hakemistoon siirrettyjä tietoja, joita on esitetty voitavan Rikosseuraamuslaitoksessa käsitellä uuden 15 a §:n nojalla rangaistusajan laskemiseksi. Kyseisiä 6 §:n 1 – 4 kohdassa tarkoitettuja tietoja voitaisiin luovuttaa vain siltä osin kuin ne ovat välttämättömiä vangitsemisen tai vangittuna pitämisen edellytyksiä harkittaessa. Tietoja voisivat hakemistosta luovuttaa Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanosta vastaavat virkamiehet, joiden virkatehtäviin kuuluu rangaistusajan laskeminen, ja joiden oikeudesta käsitellä hakemistossa olevia tietoja säädettäisiin hallituksen esityksen mukaisesti uudessa 15 a §:ssä.

Ehdotetun säännöksen ei arvioida lisäävän merkittävästi Rikosseuraamuslaitoksen tai tuomioistuinten työmäärää, sillä sääntely tulisi sovellettavaksi suhteellisen vähäisessä määrässä tapauksia.

Asiasta olisi johdonmukaista säätää lisäämällä uusi 2 momentti henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 19 §:ään, jossa säädetään tietojen luovuttamisesta toiselle rikosasioiden tietosuojalaissa tarkoitettulle toimivaltaiselle viranomaiselle.

Lakivaliokunta on kuullut asiantuntijoita edellä selostetusta lisäyksesityksestä. Asiantuntijakuulemisen yhteydessä on tuotu esiin, että Rikosseuraamuslaitoksen rekisteröimissä tiedoissa on usein kysymys arkaluonteisista tiedoista. Hallituksen esityksessä ehdotetaan henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 3 lukuun uutta 15 a §:ää, jossa säädettäisiin Rikosseuraamuslaitoksen virkamiesten oikeudesta käsitellä lain 33 §:ssä tarkoitettuun hakemistoon siirrettyjä tietoja rangaistusajan laskemiseksi. Asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin, että lakivaliokunnan käsittelyn aikana tehty edellä selostettu lisäyksesitys on ongelmallisen käyttötarkoitussidonnaisuuden kannalta, sillä lisäysehdotus muuttaa edelleen henkilötietojen käsittelystä rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 33 §:ssä tarkoitettua hakemiston

luonnetta siten, että hakemistosta tosiasiallisesti muodostuisi pääasiallisesti rikosseuraamusrekisteri.

Edellä esitettyyn viitaten lakivaliokunta pyytää eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 2 momentin mukaisesti perustuslakivaliokunnan lausuntoa siitä, miten edellä selostettua lisäyksesitystä on arvioitava Suomea velvoittavien ihmisoikeussopimusten sekä perustuslain säännösten kannalta.

Lakivaliokunnan puolesta

Juho Eerola

valiokunnan puheenjohtaja

Mikko Monto

valiokunnan apulaissihteeri